

امضای فرمان مشروطیت

14 مرداد 1285

انقلاب مشروطیت یکی از مهمترین وقایع تاریخ معاصر ایران می‌باشد که سرفصل جدیدی در تاریخ ایران گشود. ریشه این انقلاب را باید در رفتار مستبدانه و ظالمانه و بی‌کفایتی حکومت قاجاریه از یکسو و از سوی دیگر تحولات اجتماعی ایران دانست. با گسترش ظلم و فساد و اختناق، آیت‌الله طباطبایی و آیت‌الله بهبهانی از رهبران نهضت، انجمنی متشکل از آزادی‌خواهان تشکیل دادند. در این میان چند حادثه باعث شد که حرکت مردم و شورش عمومی تسریع شود؛ یکی از این حوادث ماجرای مسیو نوژ بلژیکی بود که انتشار عکسی از او در لباس روحانیت در یک مجلس رقص در حال کشیدن قلیان، خشم عمومی را برانگیخت. دیگری مسأله بانک استقراضی روس بود که در اثنای ایجاد ساختمان آن، استخوان‌های تازه مردگان کشف شد و روس‌ها با بی‌اعتنایی، اجساد و استخوان‌ها را به چاهی ریختند. حادثه مهمتری که در واقع باعث آغاز نهضت به طور جدی و فراگیر شد، مسأله به چوب بستن بازرگانان بود؛ بدین شرح که در حین جنگ روس و ژاپن، قند گران شد. علاءالدوله حاکم تهران تعدادی از بازرگانان را که در اعتراض به اعمال مسیو نوژ تحصن کرده بودند به بهانه گران کردن قند به چوب بست. انتشار این خبر باعث شورش و اعتراض مردم شد و آیت‌الله بهبهانی و طباطبایی خواستار عزل عین‌الدوله صدراعظم شدند. علما که از وضع موجود به شدت رنج می‌بردند با فراهم شدن زمینه جهت اصلاح اوضاع و فشار به دولت، تصمیم به مهاجرت به حرم عبدالعظیم گرفتند که به مهاجرت صغری معروف شد. با روشنگری روحانیت دامنه اعتراضات گسترش یافت و متحصنین خواستار تأسیس عدالتخانه، اجرای قوانین اسلامی در کشو و عزل مسیو نوژ بلژیکی و علاءالدوله شدند. مظفرالدین شاه به خواست آنها تن داد و علما به تهران برگشتند. اما اوضاع تغییر نکرد و با به شهادت رسیدن طلبة ای به نام عبدالحمید توسط سربازان، تظاهرات عظیمی به راه افتاد و بازار تهران تعطیل شد و علما همراه عده زیادی از مردم تهران به قم مهاجرت کردند. این بار از مهمترین خواسته‌های مهاجرین افتتاح دارالشوری و عزل عین‌الدوله بود. با گسترش دامنه نهضت، مظفرالدین شاه که روزهای پایانی عمر خود را سپری می‌کرد به وحشت افتاد و مجبور به پذیرش خواست متحصنین شد و در 14 مرداد 1285 شمسی طی فرمان ضمن عزل عین‌الدوله، دولت را مأمور برگزاری انتخابات و تشکیل مجلس شورا نمود. بدین ترتیب با مجاهدت علما و مردم یکی از مهمترین وقایع تاریخ ایران یعنی انقلاب مشروطیت رقم خورد. هر چند که این نهضت به دلایل مختلفی به انحراف کشیده شد و در تصویب قانون اساسی و متمم آن گرایش‌های غرب‌گرایانه استیلا یافت و می‌توان گفت که اگر مقاومت شهید شیخ فضل‌الله نوری نبود، همان ماده‌ای هم که در متمم قانون اساسی به تصویب رسید و بر اساس آن قرار شد که پنج تن از علمای هر عصر بر مصوبات مجلس نظارت کنند تا چیزی خلاف اسلام به تصویب مجلس نرسد، در متمم قانون اساسی گنجانده نمی‌شد؛ اگرچه همان ماده هم هرگز اجرا نشد و شیخ فضل‌الله هم به جرم خواستن مشروطه مشروعه اعدام شد و علما به حاشیه رانده شدند.